

פרוטוקול מס' 116

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
מיום ט"ו בשבט תשל"ב - 31.1.1972, שעה 11.00

נכחו:

חברי הוועדה:

- א. רימלט - היו"ר
- ב. אליעד
- ש. ארבל-אלמוזלינו
- ח. גרוסמן
- ז. הרמן
- מ. ידיד
- א. כץ
- ש. לוין
- מ.צ. גריה
- ע. פינברג-סירבי
- ד. קורן
- א. רזיאל-גאור
- ב. שחור

מוזמנים:

- א. פלד - מנכ"ל משרד החינוך והתרבות
- ד"ר מ. תן - אוניברסיטת תל-אביב
- ד"ר י. אמיר - אוניברסיטת בר-אילן
- ד"ר כ. יוגב - מנהל גמנסיה הרצליה, תל-אביב
- מר בר-סבך - המח' הסוציאלית, עיריית תל-אביב
- ד"ר זון - המח' לחינוך על-יסודי, משרד החינוך והתרבות
- מר קפלנסקי - מנהל המח' לחינוך, עיריית ת"א

מזכירת הוועדה: ד. פלד

רשמה: ע. הירשפלד

סדר היום: מתחים חברתיים בין קבוצות גוער שונות
(בעקבות מעשי הבריונות האחרונים בתל-אביב).

- 43 -

(מקב - 14.2.72)

היו"ר א. רימלט:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה.

בעקבות הכנסת, שמקדישה היום את יום הולדתה לדיון בנושא תרבות, רצינו גם להתחיל בנושא שהוא אמנם מוחשי וקונקרטי מאד, אבל מצדו העיוני. הכוונה לתופעות של מתיחות מלווה אלימות בין זוער לזוער בערים בודדות, אבל ניקח כנקודת מוצא את תל-אביב. מה יש כאן? מתיחות בין-עדית? קנאה של נערים שאינם לומדים, בחבריהם שנתאפשר להם לבקר בבתי-ספר תיכוניים, להתקדם ולרכוש השכלה, ומחר מדע? האם יש שורשים עמוקים שאפשר לאתר אותם, להצביע עליהם באצבע; או שזו אופת "אימפורט". קבוצות מתארגנות, אחת שומעת על השניה וכו'.

כל אלה הן שאלות שמדאיגות את הציבור וצריכות להדאיג גם את הוועדה. על-כן הזמנו היום את פרופ' יהודה אמיר, מהמחלקה לפסיכולוגיה באוניברסיטת בר-אילן; ד"ר מיכה הן מאוניברסיטת תל-אביב; מר בר-סבר, המחלקה הסוציאלית של עיריית תל-אביב; מר כרמי יוגב, מנהל הגמנסיה העברית "הרצליה" בתל-אביב, שתלמידי המוסד עמדו בראשית הבסיון, או עדיין עומדים בבסיון זה של מתיחות. וד"ר זון, מהמחלקה לחינוך על-יסודי במשרד החינוך והתרבות, ומר קפלנסקי, מנהל המחלקה לחינוך בעיריית תל-אביב. אצי מקדם את אורחינו בברכה, ואני בטוח שהם יאירו את עינינו בסוגיה מסובכת זו, שהיא אולי סימפטום למה שמתרחש מתחת לשטח, בכדי שנוכל לתת את דעתנו, יחד עם הגורמים המוסמכים, ולמצוא פתרונות לבעייה.

אני מציע שקודם נשמע על השורשים ועל ההשלכות. מאחר וד"ר אמיר עסק בבעייה זו במחקר, אבקשך לפתוח בנושא.

ד"ר י. אמיר:
אם נתייחס ספציפית לנושא המתחים בתל-אביב, אינני מומחה בזה. לא התעניינתי במיוחד בנושא התל-אביבי. נדמה לי גם שלא אחטא אם אומר שזה סך-הכל לא רלבנטי ביותר. זה יכול להיות היום בתל-אביב ומחר בירושלים. אם עוסקים בתופעה הכללית, אינני יודע אם זה רלבנטי. סביר שהתפרצויות כאלה יהיו במצב של היום, של מחר, - ואולי היו צריכות להיות גם אתמול.

מספר מלים מדוע אני חושב שזה סביר, ומדוע אי-אפשר להימנע מכך. זה קונפליקט שצריך היה להתפרץ, ויש לחפש דרכים כדי לרכך אותו. נדמה לי שהבעייה היא כפולה. קיים דבר שרובנו עוסקים בו, והעתובות עוסקות בו, והוא: הפער ההישגי הכלכלי בין שתי קבוצות, שללא ספק יוצר תיסכול. קיים נושא שממעטים לעסוק בו, והוא - התחושה האמוציונאלית והתיסכול שמלווים את אותה אי-יכולת להשיג מה שרוצים. קשה לי לשפוט מי מהשניים חשוב יותר. שניהם גם יחד, בסיכום, יוצרים מצב, שבפסיכולוגיה אנו אומרים שתיסכול, בסופו של דבר יש סיכוי שיביא לתוקפנות.

באחת הבדיקות שערכתי בתקופת שירותי בצה"ל, התבררה נקודה מעניינת שאולי יכולה לשפוך אור על הבעייה. התברר שהאנשים הפרובלמטיים ביותר הם האנשים מהשכבות הזמוכות ומקבוצות עדתיות מסוימות, שהגיעו להישגים אינטלקטואליים או השכלתיים מיוחדים. כלומר, זה לא הפרולטריון הנמוך ביותר, שכפי שהתבטא פעם מישהו בלשון לא אקדמאית, שכשאנשים ברמה הזמוכה מתחילים להבין - ופה אני משתמש במלת רחוב - ש"דופקים אותם", אז הם מתקוממים. ויכול להיות שאנחנו הגענו למצב כזה שבשכבות הזמוכות מתחילה להיות ההבנה והתחושה שהם לא מקבלים את מה שנדמה להם שהם צריכים לקבל, ואחת הדרכים לכך היא תוקפנות. אולי זו לא דרך חיובית, אבל מה אפשר לעשות? או לא לעשות כלום, או תוקפנות. יש עוד דרכים, אבל קשה למסד אותן.

לסיכום ההקדמה הקצרה, נראה לי סביר בהחלט שהתפרצויות אלה יימשכו, אלא שיש לרכך אותן על-ידי פעולות מונעות, אם אפשר. ובמשפט מוסגר אני רוצה לומר, שלא הייתי רוצה להתנבא, אבל סביר שבאספקט אחר של החיים זה יקרה גם כן בקבוצה עדתית, - בין יהודים לערבים.

מה הן הפעולות המונעות? יכולותי להצביע

בכיוונים מסוימים מה יש לעשות כדי למנוע (א) שהפער - ולא-דווקא הכלכלי - יהיה יותר קטן; (ב) ונדמה לי שזה לא פחות חשוב - שהתחושה של התיסכול ואוזלת-הידי שמתפתחת בקבוצות חברתיות אלה, תמצא לעצמה אולי אפיקים אחרים מאשר תוקפנות.

ד"ר י. אמיר

אני חושב שהתהליך הזה שאנו עדים לו במצא עכשיו בהתחלתו בישראל. אנו מוצאים שלבים דומים למה שקרה בארצות-הברית בין קבוצות לבנים וקבוצות מיעוטים. בדמה לי שהאנלוגיה במקרה זה מוצדקת; ואם כי מצבם בקודות רבות יותר קל, יש לנו יותר סיכויים למצוא דרכים מונעות, ולא להגיע למצב שאליו הגיעו בארצות-הברית.

מ.צ. גריה:

אם הפרובלמטיים הם דווקא אלה המתקדמים יותר, פירושו של דבר שגם אם הם מתקדמים, בדמה להם שלא תמיד הם מקבלים את המגיע להם. נשאלת השאלה איזה פעולות יכולות לסתום את הפירצה הזאת, ומה אנו יכולים לעשות למעצם?

ע. פינברג-סירג'י:

אתה גוהרת מלהגיד פער כלכלי, אבל גם לא דיברת על הרקע העדתי. האם אתה מוצא שיש פה במפורש מאבק עדתי?

ד"ר י. אמיר:

על השאלה השניה בדמה לי שיותר קל להשיב. איבני בטוח, אבל יש לי תחושה שהפער העדתי הוא משני. מה פירוש פער עדתי? מה שקורה הוא, שכאשר מספר פערים או פערים מסויימים הולכים בד-בבד עם איפיון של קבוצות, - כמו שבארצות-הברית - אז קשה להתגבר על הבעיה. כי זה גם עדתי, גם כלכלי, תרבותי וכו'. בדמה לי שאצלנו ההבדל העיקרי הוא שפער כלכלי התמזג או התחבר יחד עם קבוצות אתניות, כאשר אין ביניהן הבדל עדתי. אצלנו אין הבדל כזה כמו צבע עור. אני גם לא חושב שבטוח ארוך של עוד דור, ההבדל התרבותי משחק הרבה. אנו עוסקים בקבוצה מעמדית, מסורתית. אבל בדמה לי שבדור השני, עם המודרניזציה, הפערים האלה ייעלמו. איבני מדבר על אספקט תרבותי או לא, אלא על תרבות מתקדמת בכלל. לכן, לטווח ארוך בענין התרבותי, אף-על-פי שקיים הבדל תרבותי בין קבוצות ההורים או הקבוצות של הדור השני או השלישי לאתור, - לטווח ראייה קדימה אני חושב שהפער הזה לא תופס. זה לא איפיון שמחזיק מעמד. אני חושב שאנו עוסקים בעיקר בשתי קבוצות, שההבדל העיקרי ביניהן הוא הפער ההישגי. זה כולל את השליטה על הכוח, על הכוח הפוליטי ועל האמצעים השונים שקיימים. אני לפחות מאמין - אבל אין בזה בטחון - שזה האיפיון החזק ביותר. לוא אפשר היה לרכך את הגורמים הכלכליים, אני חושב שגם המתחיות הניז-עדתיות היו הופכות למשניות, והצרה הזאת הייתה שוככת.

לגבי השאלה הראשונה - איבני יודע ואיבני מסוגל לענות. איבני מרגיש שאני יותר גבוה או יודע יותר מכל אחד אחר שאפשר לשאול אותו מה אפשר לעשות. אפשר למצוא פטנטים די רבים, שאחדים מהם יהיו טובים ואחדים לא.

היו"ר א. רימלט:

נשמע כעת את מר בר-סבר, אולי הוא יוכל להביא אותנו למסלול מסויים.

מר בר-סבר:

אני חושב שקשה מאד לבודד את הנדשא שאנו עוסקים בו היום, ממכלול הבעיות שקשורות בנוער, בפערים סוציאליים וכדומה. הנדשא קיבל הארה מיוחדת - א) בשל פרסום עתונאי מוגזם; ב) בשל רגישותם של חלקים גדולים באוכלוסייה שהבעיה נוגעת בהם באופן ישיר. בעיית האלימות היתה קיימת בשכונות ובפרברים בהיקף ובחומרה הרבה יותר גדולים, אבל לא נפגעו ממנה אנשים שהענין נגע להם במישרין; זה היה במקום אחר. הרגישות נובעת מכך שזה נוגע לאנשים רבים שגרים בצפון-תל-אביב. ולכן, הודות לפרסום, הענין גם קיבל מימדים שחורגים מעבר לחומרת הבעיה עצמה. הבעיה היא חמורה וחריפה, אבל זה רק סימפטום אחד של בעיות הרבה יותר רחבות.

אני רוצה להסב את תשומת-לב חברי הוועדה לקטע ממכתב ששלחתי לראש עיריית תל-אביב לאחר שיחה איתו ביום 26.5.70, המשקף את דעתי על כל הבעיות האלה. (קורא את הקטע). לצערי הרב, הרבה לא השתנה מאז, והבעיות הבסיסיות נשארו וקיימות.

השאלה היא מה החריף את האלמנט הזה של התופעות כפי שבאו לידי ביטוי בתקופה האחרונה. יש בתל-אביב תהליכים, בחלקם טבעיים ובחלקם יזומים, של יתר מעורבות תושבים עם צפון העיר. האחד הוא בדידת אוכלוסייה. יש שכונות מסויימות בעיר שכל הזמן מתחלפת בהן האוכלוסייה. מי שמצבו הכלכלי מאפשר לו זאת, עובר צפונה. חבר-הכנסת

ידיד, יודע מה שקורה למשל בשכונת התקווה. שנה-שנה נקלטות בשכונה מאות משפחות מעיירות הפיתוח, או משפחות כאלה שלא נקלטו בשום מקום אחר, והם באים למלא את החללים שנוצרו בשכונה עקב עזיבתן של המשפחות שהיתה להן אפשרות לעזוב. כך שנוצרות היום תופעות שבתוך בתי-הספר של צפון תל-אביב או מרכז העיר יש ילדים שבאו מיפו ומשכונות הדרום, עם פער הישגים גדול ביותר, וההערכה היא לפחות של שתי שנות לימוד בממוצע. וכאשר הילד נקלט בבית-הספר באיזור מגוריו, הוא שם במיעוט, והישגיו הרבה יותר במוכים. תופעה זאת מעוררת תיסכולים קשים ביותר. זה מתחיל עם שיעורי עזר, וכל זה גורם לבשירה ולמתח.

זוהי תופעה בלתי-יזומה שנוצרת מאליה. אבל יש גם תופעה יזומה, שאנו רואים אותה בחטיבות הניזיזים. הדברים האלה יצרו מיפגש, ובכל מיפגש יש חיכוכים. יחד עם התופעות החיוביות של המיפגשים, יש פה גם תופעות שליליות.

מ.צ. גריה: מהעתונות מסתבר שהמערבים בעבין הם לא ילדי חטיבת הניזיזים.

מר בר-סבר: יש היום חטיבות ניזיזים, וביקת לדוגמא את איזור צהלה. אני גר באיזור זה, והבנן שלי לומד בחטיבת הניזיזים. בחטיבות ניזיזים אלה של איזור צפון תל-אביב לומדים ילדים מצהלה, משיכון דן, מגוה-שרת - שבו יש שני סוגי ילדים: גם ילדי עולים ואקדמאים, וגם ילדים מפוגי מעברת "יד המעביר". וכאשר אתה בא לחטיבת ניזיזים כזאת, אתה רואה שיש בה דירוג לפי הישגים. אבל יש גם פעולות חברתיות. בפעולות חברתיות אלה, הייתי אומר שחלק מהילדים שיש להם בית מתפקד כראוי, הם גהנים מהשותפות של חטיבת הניזיזים, כי ניתנת להם האפשרות להעלות את רמת ההישגים שלהם. לעומת זאת, ילדים אחרים, ששליטת ההורים היא כמעט אפסית, המיפגש הזה גורם אצלם לתופעות שליליות ותיסכולים כבדים שמניאים לביטויי כוח. המיפגש מכה לשני הכיוונים. על חלק הוא פועל בצורה חיובית, ועל חלק הוא מתריף את הבעייה. ולא עשינו היום דבר כדי להתמודד עם הבעיות האלה, כדי למנוע את הבעיות שנובעות מהמיפגש.

יש פער גם בצפון וגם בדרום. יש מספרים לא קטנים של בני נוער שאינם לומדים כלל. הם מחוץ לכל מסגרת, והם מהווים את העתודה הגדולה של העולם התחתון של תל-אביב, כשהם מוזנזים מהעולם התחתון המשגשג של תל-אביב. הם חיים בתוך איזורים, אם זה בכרם או ביפו או בתחנה המרכזית, ששם העולם התחתון שולט שלטון כמעט ללא מצהים. הנוער הזה מחקה את המבוגרים, חי בצילם, והוא גם מנוצל על-ידם. איבנו מצליחים בטיפול עם הנוער הזה, על אף שהגענו אשו לטיפול מובע. אלה נערים שהיו כבר בקיבוצים, במוסדות, בחברות נוער ובצה"ל, - בכל המסגרות השיקומיות האפשריות, ולא הצלחנו להכניס אותם לתוך מסגרת. ובעיר כמו תל-אביב מספיק שיהיו חמישה או עשרה כאלה; אבל אלף כאלה יכולים לשגע את העיר. והשאלה היא מה עושים עם האלף האלה. קודם-כל איבנו מתיאשים מכך. איבנו עובדים עם כל האלף, אלא עם 200, ואל ה-800 הנותרים איבנו מגיעים בכלל. וגם אם מגיעים אליהם, זה לא מצליח. ואז יש ענין של משטרה. כאשר אנו יושבים עם מפקח מחוז תל-אביב, הוא מסביר לנו שזו בעייה סוציאלית. אנו מסבירים לו שגם לכל הכלים והמערכת הסוציאלית יש מיגבלות, כמו שלרפואה יש מיגבלות, שמנסים ומנסים ובסופו של דבר לא תמיד מצליחים. יש כמה מאות בני נוער כאלה שעושים את כל הצרות בעיר, מתפרעים בבתי-קולנוע, ברחובות, והם בכל מקום. לגבי אלה שכל הפעולות אתם לא הצליחו, אין דרך אחרת מאשר נוכחות רצינית של משטרה ופעילותה. איבנו רוצה לקבוע אם המשטרה יעילה או לא, אבל אני קובע שבהרבה מקומות היא לא קיימת. בנוה-שרת ראינו שכאשר משטרה הופיעה, המתח פחת. נוה-שרת היה איזור בעייתי שלא ירד מכותרות העתוננים, ובשנה האחרונה אין שם בעיות. במשך שנה, ערב-ערב היתה במקום ניידת משטרה, וכתוצאה מכך יושבים היום כמה חבר'ה בבית-הסוהר.

מבלי להתעלף מכל הרקע והפערים, יש דבר פשוט אחד, והוא לפעול בגד אלה שמשתוללים בכל מיני תחומים. יש לעצור אותם ולהביא אותם למשטרה. יש כאלה שכל הדרכים האחרות אתם לא הצליחו. אז אי-אפשר לחכות לדור הבא. יש לעשות משהו עם אלה שכל המסגרות האחרות לא הועילו להם. וכאן, לדעתי, לא עושים מספיק. כי המשטרה, כאשר יקראו לה, היא תבוא. הסטטיסטיקות מראות את אותם מקרים כאשר קוראים למשטרה

והיא בעניית, פותחת תיק בעניין ותוקרת. אבל יש מקרים רבים שהמסורה לא באה. נוצרה הרגשה כזו שמוטב לא להתלונן ולא להביא את הדבר לידיעת המסורה, כי זה קשור במתן עדות וכו'. יש גם בתי-ספר שהמנהלים חוששים להתלונן בפני המסורה. כך שלפי דעתי, במקביל לכל הפעולות האחרות, אסור להזניח גם את הצד הזה.

א. רזיאל-גאור:

אני ביקשתי שהוועדה תדון בנושא זה, מפני שנראה לי שבתחילת דבר-מה. יש תופעות של גילויי אלימות והתפרעות במשך שנים רבות. זה התחיל בניפוץ שמשות בבתי-הספר בימי החופש הגדול. זה התפשט והגיע למעשים רבים ומגוונים שמתרחשים כיום. אבל מה שעשה עלי רועם של חידוש, אלה היו ההכרזות מצד הנערים שהותקפו. אם להשתמש בלשון שבה נכתבו הדברים על-ידי ה"יורמים", - הם אמרו שאם לא יגנו עליהם, הם עצמם יתארגנו. הם יכולים להחזיק אגרופנים, סכינים וכיוצא באלה.

ישנה מתיחות וישנם רגשי קנאה ורגשי אוזלת-יד, וקוראים להם תיסכול. וכל הסיבות של התיכוכים הסוציאליים וגם האור והצל של המיפגש, - שכנראה לא די שייפגשו בבית-הספר בחדר הכתה, - יש צורך לטפל במיפגש הזה גם מבחינות אחרות. כל הדברים האלה ביחד אינם מצדיקים היווצרות הלך-רוח כזה. זה גבון שאם מישהו מרים יד, זכותו של המוכה להתגונן ואין למנוע את זה. אבל לומר "אנחנו בעצמנו גבון על עצמנו וגם בתארגון" - בדמה לי שזה יותר מחידוש סתם. אינני רוצה להיתפס למליצות, אבל זוהי ראשיתה של מלחמת אחים. אנחנו עומדים על-יד הנבט, ובדמה לי שההתייחסות המדעית או המחקרית איננה קנה המידה היחיד הדרוש לנו ברגע זה. מפני שלפי עבירות-דעתי הבלתי-אקדמאית, שתי צרות ירדו עלינו: (1) הסטטיסטיקה; (2) המתקור המשווה. אומרים שכל זמן שהמצב הוא לא כמו בארצות-הברית - טוב לנו. אבל רע ורע לנו שזה התחיל. ואם לא נעמוד על התופעה בראשיתה, אינני יודעת מי יהיו התכמים ומה הם יועילו כאשר הדברים יגיעו למימדים אחרים וישאו אופי אחר. אני זוכרת איך אמרו המומחים שהכל מוגזם, שאצלנו אין בנפשות רחוב ואין שימוש בצשק חם, וזה לא דומה למה שיש במקומות אחרים. והנה הגענו לכך שזה דומה מאד ואפשר כבר לעשות מחקרים משווים יפים מאד. אבל התוצאה היא איומה.

לכן, מתוך הדברים ששמעתי עד כה, עדיין אינני יודעת איך להעלות ארוכה, וזו השאלה.

א. כץ:

שתי שאלותי הראשונות מופנות לאנשי המחקר. אתם שותחתם על פער קיים במערכת ההישגים, כולל הישגים כלכליים, חברתיים, תרבותיים, שיוצר מתיחות. שאלתי היא, במידה ששתי קבוצות עם רמת הישגים שווה - וזה סביר, כי בהרבה מהחברות רמת ההכנסה עולה בשל המקצועות והביקוש - האם העובדה שהפער יצטמצם ברמת ההישגים החברתית והתרבותית, תשאיר את אותה עוצמה של מתיחות על כל התופעות שלה. או ברגע שהפער בהישגים הכלכליים ייסגר, חלק גדול מהתופעות ייעלם, או כמעט ייעלם. מה מזיין ביותר את התופעות הללו? איזה תחום של הפערים?

(ב) הגיעו לאוזני שמועות שבזמן האחרון, בעיקר בארצות-הברית, התחדשה האסכולה שבקראת "הגבטית". כלומר, שמסבירה יותר ויותר את ההבדלים בין סקטורים על רקע גבטי - דבר שאולי עלול להוליך אותנו למסקנות פטליסטיות. אני מבקש לדעת האם בכלל הנושא הזה ניתן ליישום גם אצלנו, או שהוא בלעדי וייחודי לארצות-הברית. אם כן, מה המשמעות; ואם לא, מה טוב.

שאלתי השלישית מופנית לד"ר יוגב. מה התוצאה של המיפגש שאתה עד ואחראי לו בגימנסיה "הרצליה" בין ילדי העשרה של שני האיזורים של תל-אביב, לגבי החלק הצפוני של תל-אביב? האם התגובות הן רק כפי ששמענו כאן מפני חברת-הכנסת רזיאל-גאור, או שיש למיפגש השלכות ותוצאות אחרות. בוועדה זו עסקנו שעות ארוכות בנושא זה, ואין ספק שלא ראינו לבגד עינינו את כל ההשלכות.

שאלתי האחרונה מופנית למר בר-סגור. האם באמת תקציב יפתור הכל או חלק ניכר של הבעיות אשר הצגת, כפוף לאופי הבעייה, כפוף לכות האדם שעומד או לא עומד לרשותן. ואם פתאום ימצא תקציב, האם תדע מה לעשות בו, ומה שתעשה בו יהיה יעיל?

מ. ידיד:

תאור התמונה כפי שהועלתה בפנינו, הרי היא למעשה מעט מן המעט של המוכר לנו. אנו מחפשים בענין זה הצעות קונקרטיות מה ניתן לעשות כדי לפתור את הבעיה, ואת זה לא שמענו באופן מעשי. לי בדמה שכל עוד יימשך מצב העוני והמחסור בשכונות מסוימות, הבעיה הזאת תהיה קיימת. אם לא בדאג לפזר את האנשים האלה, לא נפתור את הבעיה בשום פנים ואופן. לכן הריכוזיות היא מאד לא טובה.

(ב) מה דעת המומחים להרבות בהוצאת ילדים מבתי הרוסים לפנימיות, על-מנת ששם יקבלו את החינוך המתאים? (ג) מדוע לא עושים למען חינוך והסברה בקרב הציבור הרחב? לי בדמה שהציבור הרחב אדיש לבעיה וגורם לא מעט להתפתחותה. אם אדם מבוגר יסביר לילד המתפרע, זה ירתיע אותו. עצם התגובה יכולה להיות מעצור.

בקשר למשטרה, אני חושב שיש לה חלק לא קטן בדברים רבים. כאשר המשטרה מכריזה שאין לה כוח-אדם, זה בוודאי מעודד את הצעירים לעשות מה שהם עושים. המשטרה חייבת להוציא יותר צוותים ולהיות מצוייה יותר במקומות בהם היא דרושה. לדעתי זה יותר חשוב מדוחו"ת על עבירות תנועה וכדומה. ישנו גם ענין ההלשנות, שיוצר שרשרת ארוכה של תלונות במשטרה, ופה יש שילוב של כל הדברים האלה.

אני חושב שוועדה משותפת של ועדת השירותים הציבוריים וועדת החינוך והתרבות יושבה על המדוכה הזאת ישיבות רבות, וגם הוציאה מסקנות. אולי כדאי לתת את דעתנו על כך כדי לממש את המסקנות האלה הלכה למעשה, ובכך בראה את ראשית הדרך לפתרון הבעיה.

ח. גרוסמן:

גם אני זועזעתי מהמתיחות השוררת בין קבוצות הנוער, אבל זועזעתי יותר ממה שקרה במרפאת קופת-חולים בשכונת התקווה.

אם המתיחות או ההתנגשות היא בין קבוצות נוער, אז יש לנו הסבר שהגורם לכך הוא רגשי קנאה ותביעות שלא באו על סיפוקן, ותיסכול, וכמובן שיש לזה כתובת. בני טובים שעורכים ~~השפיות~~ בבתים פרטיים - זאת כתובת סבירה מבחינת הגיונם של אותם בערים. אבל אם עושים פוגרומים במרפאה, אז זה מזעזע. ואני מסכימה בהחלט עם מר בר-סבר, שזה לא זעזע את צפון תל-אביב. כי בדמה לי שהבעיה היא הרבה יותר סבוכה. גם אני בדעה שהמשטרה צריכה להימצא איפה שיש חשש של התחככות. ומכיוון שהיו כמה פעמים פוגרומים כאלה במרפאה בשכונת התקווה, אולי המשטרה צריכה להיות שם יותר.

זה לא ניתן לפתרון על-ידי כך, ונדאי שלא על-ידי סברה שיש פה ענין תורשתי. שמענו בכנסת הרצאה על מחלות גנטיות שהן שותפות לכל השכונות הסוציאליות של האוכלוסיה, ולכן אינני מבינה איך חנר-הכנסת כן הגיע לכך.

איך אפשר להתגבר על זה? אין לי פתרונות גאוניים לבעיה. אבל אחד הדברים שזעזע אותי, והזכירה אותו חנרת-הכנסת לזיאל-גאור ביחס לנערים האלה מגמבסיה "הרצליה" שאמרן שהם יגנו על עצמם. שם היה דבר עוד יותר מזעזע, שהם אמרו "אנחנו שונאים אותם".

הטיפול צריך להיות לא רק בנערים שמתפרעים ומתנפלים. הטיפול צריך להיות גם בנוער המשכיל, ועל הנוער המשכיל מוטלת חובה פי כמה וכמה. מה עשינו בתחום תנועות הנוער שלנו? בענין זה אנחנו נמצאים בנסיגה מוחלטת. לכן, לפי דעתי הטיפול צריך להיות גם בנוער השוליים, גם בנוער המתפרע וגם בנוער המשכיל. ופה מוטלת חובה ממדרגה ראשונה על משרד החינוך או ועדת החינוך, לספל בנוער בתוך בתי-הספר.

בענין הפער במיפגש דנו לא מעט גם בעת הדיון על הרפורמה ועל הקמת חטיבת הביניים. מי שהתנגד לרפורמה, מצא שפה תהיה נקודה חלשה מאד; שבמקום אינטגרציה, חשב שאפשר לעשות את זה באופן מלאכותי. אנחנו מכבדים את התלמידים בתוך בית-ספר אחד, ובזה עושה אינטגרציה והוויכוח נגמר. עכשיו נשאלת השאלה מה אנחנו עושים כדי לאחד את חטיבות הביניים לאינטגרציה גם מבחינה רוחנית ונפשית של הילדים, ואיך אפשר להקטין לפחות את הרגשת התיסכול וההיפלטות של הנוער?

ודבר אחרון, מה אפשר לעשות? אפשר לעשות דברים רבים מאד, אם לא בתיאוש מהתפרעויות. ואחד הדברים הוא ניצול המועדונים שבשכונות למטרה זו.

ד"ר מ. תן: חלק מהדברים שרציתי לומר כבר נדונו כאן, ובשלב זה של דיון עקרוני אין לי הרבה להוסיף על דברי ד"ר אמיר, ובמיוחד על דברי מר בר-סנר.

אני רוצה להדגיש כמה גקודות שכן ברמזו. האחת - צריך היה להיות משוער שעוצמת העבריינות ועוצמת ההתנגשות הבין-עדית בעקבות המיפגש המלאכותי והאינטנסיבי שהולך ומתרחש - והוא אינטנסיבי גם מהמשתמע מדברי מר בר-סנר, וגם בגלל סטטיסטיקה, לצערי - זה שיבוי בפרופורציה של בני העדות השונות באוכלוסיה הישראלית. ככל שהפרופורציות יותר דומות, כאשר יש 50% ו-50%, המגע הוא יותר גדול. הסיבה היא פשוטה: בכל מקום בקבוצת הגיל המתאימה יש אנשים בני עדות שונות, וסיכויי המיפגש גדולים יותר. בהתחשב באינטגרציה הטבעית שנובעת מאינטנסיביות מסודרת בעיקר על-ידי חטיבת הביניים, צריך היה להניח שעשויה להיות התנגשות יותר גדולה, ולא היתה. מבחינה זו אני חושב שיש כאן קצת ביפוח של מצב קיים.

אני רוצה להוסיף עוד דבר, שנדמה לי שלא הועלה כאן. נדמה לי שיש תהליך של יציאה משכונות שבהן היה פיקוח חברתי יותר טבעי, יותר מקומי, שאיפשר למנהיגות המקומית לטפל במקרים השונים של אלימות. יש כאן שני מיפגשים של אינטגרציה. מצד אחד של הקבוצה שיוצאת, ומצד שני של הקבוצה שקשה לה לצאת מהמקום. אבל באופן מיוחד יש כאן ערעור על מנהיגות קיימת במקום, שכאשר חלק מהתושבים עוזב את השכונה, היא מתחילה לאבד את השליטה העליונה, והקבוצה הזאת אינה יודעת למצוא את עצמה בסיטואציה החדשה.

במחקר שנעשה בפרשת שבוגט שצריכים ברחובות, בדקו את האנשים שיוצאים מן השכונה, וראו שחלק משלישתה של המנהיגות במקום, היא באמצעים אלימים. זאת-אומרת, אמצעים של מסורת קפדנית, שמי שלא בסדר, צריך להחזיר אותו לשורה. אבל העסק פועל עד שהוא מתערער, והערעור הזה קצת מחריף את העניין.

המסקנה שלי מכך היא שהתערבות המשטרה לא תפתור את הבעייה במקרה של נוער. אני רוצה לומר במשפט אחד עקרוני מה לפי דעתי צריך לעשות. הדבר העיקרי הוא להגדיל מאד את הקבוצה שבהנית מהמגע ומהאינטגרציה. כלומר, יש להרבות את מספר בני הנוער מהשכונות כדי שיהיה מגע ושהם ירוויחו מכך. הם מרוויחים מהישגים לימודיים ובמגעים התרבותיים. הקבוצה שבכנסת לחטיבה מרוויחה מכך רוח עצום. הקבוצה שבשארית בשכונה היא הגיזוקה. וכאן התשובה היא חד-משמעית. הקבוצה הנהנית, גהנית במיוחד כלפי השכונה שממנה היא באה. הקבוצה הגיזוקה ביותר היא אותה קבוצה שלא יצרו לה, או באופן מלאכותי או באופן טבעי, הזדמנות של אינטגרציה.

אם שואלים מה לעשות - התשובה היא ליצור בקבוצה הזאת אינטרסנטיות במגע ובאינטגרציה. דובר פה על אלף בני נוער, הנקראים "מקרים קשים", ואני מסכים שזה עניינה של המשטרה. אבל מדברים על עשרות אלפים בני נוער בסביבות תל-אביב, שדרכים שונות של אינטגרציה טרם הגיעו אליהם. זאת-אומרת, אותה קבוצה שבשארית במקום ולא יוצרים דרכים שונות כדי לחץ אותה מהסביבה. וכאן אני חושב שהתגובה לזה יכולה להיות בדרכים רבות ושונות. אבל ההאטה בדרכים של האינטגרציה היא מסובכת מכל, משום שהיא - א) תדחה את הקבוצה שכאילו גהנית, תבודד אותה, ותחזק מאד את הכוחות הלוחצים להישארות במצב הקיים בתוך השכונות. לכן, אם השאלה העקרונית היא מה לעשות, אז התשובה היא ליצור אינטרס חזק יותר במגע בין-עדתי.

עקרונית, נדמה לי מעבר לכל מיני סיפורים, שאפשרות המגע אפילו במקרה הקיצוני של גימנסיה "הרצליה" או עירונית ד', ששם המגע הוא בין שתי קבוצות שהפער ביניהן הוא עצום - הוא הכי מבטיח. שם הבעיות הן הרבה פחות חריפות מכפי שאפשר היה לשער.

ד"ר י. אמיר:

אני חושב שאין ויכוח רציני היום בשאלה שלסביבה יש הרבה מה לעשות. אז אם בגיע למסקנה שגם בצד הגנטי יש משהו, נפתור בכך 80% של הבעייה. אינני בטוח שכולם יסכימו אתי, אבל גדמה לי שבמידה רבה יש הסכמה לזה, שהאספקט הכלכלי הוא מרכזי. אולי גם האספקט התרבותי חשוב כאן, אבל הרבה פתרון באספקט הכלכלי. אם אפשר לפתור את בעיית הפער הכלכלי - מה טוב.

אני רוצה להתייחס במשפט אחד לאופטימיות שנבעה מדבריו של ד"ר חן לגבי המיפגש העדתי. ואם הבנתי נכון את דברי חברת-הכנסת ר. זאור לגבי המחקר, יורשה לי להעיר הערה. אני בהחלט מסכים אתך שאסור לחכות לאנשי המדע לשם ביצוע. אם אנשי המעשה יתכו לאנשי המדע, אז לא יהיה שום דבר. אבל אם למשל הפעילו דבר כזה כמו הרפורמה, שיש בו שני האספקטים המרכזיים, - אחד זה קידום מבחינה השכלתית-הישגית; השני - השוואה אמוציונאלית מבחינה חברתית יותר, בוודאי היה צריך לעשות את הדבר הזה, אם יש הסתברות שזה יקדם את העניין. אבל אם להחליט להסתפק בזה, אני חושב שבגיע לתוצאות כפי שמר בר-סבר רמז על כך, שבהחלט נמצא שבהרבה מקומות זה טוב, ובהרבה מקומות נמצא שזה רע, וייתכן שהמסוּוֹע יהיה שחבל התחלנו בזה. אני חושב שעד היום אף אחד לא יכול לתת תשובה על זה, בלי שהשינויים האלה ילכו בבדיקה ובמחקר. יש לבדוק את הדברים הטובים והרעים, כי בלי זה אי-אפשר לקדם את הנושא. בעוד כמה שנים נדע בבירור מה קרה עם בית-ספר עירוני ד', שם הפערים הם כל-כך גדולים. יכול להיות שלא תהיה התפוצצות, אבל עלינו לדעת מה יהיו הדברים הטובים מכך.

בעקבות המיפגש הזה, בני עדות המערב מקבלים יותר את בני עדות המזרח, ולהיפך. לכן, אחת ההמלצות שלי היא שכל שינוי חברתי כזה צריך להיבדק מה הוא עושה. אני מצטער לומר שההתרשמות שלי הן כאזרח והן כאדם שמלווה את הבעייה, היא שבעניין זה געשה כמעט אפס. צריך לעשות משהו בעניין זה, כדי שבטווח ארוך זה יחסוך לנו הרבה צרות וכסף.

בשאלה שאלה על הוצאת ילדים מהבית והכנסתם לפנימיות. אינני מרגיש נוח כאשר אני צריך לתת המלצות מעשיות, אם כי יש אתי פה שלושה עמודים של המלצות כאלה. אחד הכיוונים שלא צריך להפעיל אותו ב-100%, הוא ללא ספק הוצאת ילדים מהבית. וכשעושים זאת, צריך לשקול היטב באיזה תנאים געשה הדבר, ומתי. כאשר המשפחה גורמת אפילו את המינימום, אינני חושב שיש להוציא את הילד מהבית. יכול להיות שבמקרים לא מעטים טוב להוציא את הילד מהבית למוסד, והוא בא הביתה אחת לשבוע או אחת לשבועיים. בקשר לגיל אינני יכול לתת תשובה החלטית. אין לי ספק שאפשר לחשוב על כך ברצינות גמורה מגיל 14, ואינני בטוח אם אפשר להרחיב את זה לגיל 12. אם תרד לגיל 6, יתכן שצריך לחשוב על כך ברצינות.

מ. ידיד:

אני יודע על ילדים בבית-ספר, שהמנהל אמר עליהם שהם מתדרדרים. דאגתי להכניס אותם לפנימיה והם היו בסדר. ילדים עד גיל כתיב ו', זה הגבול שאפשר להוציא ילד מהבית.

י. אמיר:

בעניין המגע - המיפגש צריך להיות סלקטיבי. צריך ללמוד איזה מיפגש יתן תרומה חיובית ואיזה מיפגש יתן תרומה שלילית, כדי שבעתיד אפשר יהיה לכוון בהתאם לכך ובמידה מסוימת את רשת החינוך. אפשר לכוון את זה על-ידי כך שבבחר יותר את הדרכים שבהן יש סיכויים גדולים יותר להביא לתוצאות חיוביות הן לגבי בעיית ההישגים והן לגבי הבעיות האמוציונאליות. אנו יודעים שמיפגש כזה געשה בקבוצות שהן בסטאטוס שונה מאד, ויש סכנה שהוא לא יצלח. זאת-אומרת, שאחד למטה ואחד למעלה. אם אחד מבני הקבוצה הנמוכה מרגיש שהוא איננו מצליח להגיע לקבוצה למעלה, הוא געשה מתוסכל ותוקפני והוא ישב את השני עוד יותר. זו דעתם של אנשי האקדמיה, ובוודאי גם של אנשי המעשה.

ניסו לחשוב אם יש דרכים לשנות את מרכיבי הסטאטוס. מה גורם ליוקרה אצל הבערים והנעדרות. בשנות השבעים כולנו תולמים על הישגים, ואחד הדברים הקשים הוא לגשר על הפערים. כי הפערים קיימים. יתכן שבימים אלה אי-אפשר לעשות בזה דבר. גיקח לדוגמא את ארצות-הנברית, שם הסטאטוסים בקבועים לא מעט לפי ההישגים בספורט. האם איננו יכולים למצוא דרכים או אספקטים אחרים שלפיהם יעריכו הילדים את חבריהם בשטחים אחרים, ולא-דווקא בספורט? אצל האמריקאים, למשל, שהם חברה הישגית, בשנות החמישים בקבע אצלם הרבה על-סמך ספורט וכושר גופני.

אני קצת עוקב אחרי כמה בתי-ספר תיכוניים ופנימיות, ואני יכול להגיד שאפילו טיפוח הצורה החיצונית אצל בערות, זה דבר קטן, אבל יכול לשנות את הסטאטוס שלהן בחברה. מה שקורה הוא, שבערות מעדות המערב יודעות את זה יותר טוב. גם אצל הנשים וגם אצל הבנות. מבחינה זו הם יודעים יותר את הפוטנציאל, ויש להם יותר אפשרות. זה דבר קטן, אבל אפשר לחשוב כך גם על דברים אחרים.

אספקט נוסף הוא, שהמורה איבנו מוכן לספל היום בבעייה זאת בכלל. לא רק מורה זה או אחר, אלא ציבור המורים, ואיבני אומר את זה כטענה. אם הייתי צריך היום לבנות תוכנית בנושא זה, הייתי יושב שנה וחושב לפני שאני בונה אותה. כדי להכין את המורה להתמודד עם האספקטים החברתיים האלה שאנו מדברים עליהם; לרכז את הפערים אתן דוגמא בכיוון מחקרי, ומה ההשלכות שצריך להוציא ממנה. לפני מספר שנים מצאו תופעה כמעט מצחיקה, שכשאדם מטפל בשני עכברים במעבדה והוא מאמין שעכבר אחד יותר חכם מהשני, הוא מוצא ומגיע לכך תוך כדי מחקר. כאשר המורה בכנס לכתה, הוא מאמין וכולם מאמינים שהילד מעדות המערב - שאנחנו יודעים שהוא בא מבית טוב ותרבותי יותר - מסוגל ליותר. ואם המורה ממשיך באמונתו זו במשך שמונה או תשע הכתות, שהילד מעדות המערב הוא יותר חכם מהילד מעדות המזרח - גם הילד עצמו יאמין בזה.

מכל האספקטים האלה צריך לבנות איזה שהיא מערכת כדי ללמוד את הנושא ולדעת איך לטפל בו. יש גם אספקטים חברתיים בין שני הצדדים האלה. זה לא בעייה שהמורים אשמים. זה תופעה שאני חושב שלא קיימת בציבור כולו שצריך להתמודד אתה. אנו בתקלים בקשיים כשאנו ניגשים לערוך מחקרים כאלה, מפני שקיים פחד מהנושא.

הוזכר כאן ענין החונכות. איבני יודע מהו הפתרון בענין זה, ואולי שעורים נוספים משעה 1 עד 3 אינם מספיקים. הייתי מעז לומר דבר כזה: לוא היום היה אומר מישהו - אני ראש מחלקה באוניברסיטה, רוצה לקחת 20 נערים מעדות המזרח, שלא היו מצליחים להמקבל לאוניברסיטה בקריטריונים הקיימים, למרות שכל הסימנים מעידים שהם מתאימים לכך - לקחת אותם ולפתוח איזה שהיא מערכת של חונכות ולהפעיל אותם. עשו את זה בטכניון בהצלחה. אם מדברים על חונכים וחונכות, אפשר לעשות את זה גם בבית-הספר התיכון.

נדמה לי שקיימות פה שתי בעיות שאנו מדברים עליהן יחד, וכדאי להפריד ביניהן. איבני חושב שכדאי להמעיב על קבוצת העבריינים בלבד. מאחורי האלף האלה עומדת בעייה חמורה כללית, שזו אחת ההשלכות של הבעייה. אני ענדתי במשך שנים בצצה"ל, עקבתי אחרי בעיות אלה והתעניינתי במיוחד במיפגש בין בחור מעדות המזרח שבא כבר למבחני קצונה - וזה הישג לא קטן - לבין בחור מהמערב. אני חושב שעצם המיפגש ההישגי הזה, גם אם שני הצדדים היו שווים, אומר הרבה. בלדמי, הייתה התחרות בין הבחור מצד המערב לבין הבחור מצד המזרח. התרשמתו שני בחורים באותה רמה יגיע לזה, הסיכוי של בן המערב להכנס לקדמי קצינים הוא הרבה יותר גדול. נאיבני מהסס לומר את זה, שברגע שהבחור מעדות המזרח צריך להתמודד עם בחור מעדות המערב, הוא כבר "מרים ידיים". זה מתחיל מכך כשהוא בא לבית-הספר, הוא אומר שהוא פחות טוב מאחרים. לאן שהוא בא, מסתבר שהוא מצליח פחות. וכשהוא מגיע לצבא, הוא ב-50% כבר מותר על הענין הזה. כך שהתופעות האלה מצטברות במשך השנים, וזוהי תופעה של ציבור שלם.

היו"ר א. רימלט: אנקש את ד"ר יונג לספר לנו מנסיונו, ואני מבין שיש לו גם ביתוח מסויים של המצב כפי שהוא רואה אותו.

ד"ר כ. יונג: אני נמצא בתחום המעשה, ולכן דברי לא יהיו כל-כך כלליים. אנסה לתאר קטע של הבעייה כפי שראה אותה מנהל בית-ספר תיכון שנתקל בה, ואולי משום כך אני קצת יותר אופטימי.

לפני למעלה משתיים-עשרה שנה, מתוך שיחות אין-ספור עם תלמידים שלנו בגמנסיה "הרצליה", נוכחנו לדעת שיש לתלמידים אלה מוקדים של בעיות מבחינת זמנם הפנוי. מוקד הבעייה היה ליל השבת, שבו אין להם מה לעשות. הם מסתובבים ברחוב או יושבים על הנרזלים. הם

הולכים למסיבות פרטיות, ונוצר פולחן שלהורים אסור להימצא במסיבות אלה. הכל סגור ואין מה לעשות. בתלונות לגורם זה שהכל סגור, גם בעייה, שסמכותה של המשפחה וגורמים סמכותיים אחרים פחתה, והיא בתהליך של פחיתה. גם תנועות הצוער כבר כחמש-עשרה שנה דורכות באותו מצב ואינן רוצות להתאים את עצמן למציאות החדשה, ולכן הן בתהליך של היעלמות - לפחות בתל-אביב. אנחנו חשבנו בגמנסיה "הדצליה", כביט-ספר תיכון שמחפש לו אמגריים, שחשוב להתמודד עם הבעייה של זמנם הפנוי של התלמידים, ואולי ליטול על עצמנו לפחות חלק מהסמכות של המשפחה, שפחתה. היינו משוכנעים שבית-הספר לעולם לא יבוא במקום המשפחה, אבל הוא לפחות יהיה השני בתור. רצינו לשתף פעולה, ובמקרה הצורך להיות גורם חי דומיננטי. בשל כך העלינו את נושא ליל השבת בכל חומרתו. המטרה היתה כפולה: א) לתת עיסוק לגורם בליל שבת, שזה היה מוקד הבעייה. ב) חשבנו שאולי על-ידי כך נקצה לגורם שלנו מעין הליכים של גידור עצמי, שבחברה המודרנית זה תופס מקום די זכבד. לאחר שיחות אין ספור עם תלמידים, יצרנו מתכונת מסויימת, וקבענו שבלייל שבת יהיה נוכח במסיבות אלה מדריך שלנו, למרות שמצדם היתה התנגדות לכך. החלטנו שתהיה שירה בציבור, משחקי חברה וריקודים. בצד זה חשבנו, על אף העובדה שכולם הולכים לקולנוע, בית-הספר התיכון איננו מטפל בגורם אחד, שלדעתי היה צריך לספל בו לפחות כמו בגורם הספרות. למרבה הצער, מספר גדול של אנשים לא יקרא ספרות יפה, אבל כמעט כל אחד ילך לקולנוע. והנה, בית-הספר התיכון צריך להקנות ערכים אסתטיים של הערכת סרטים. אנחנו מתעלמים ומתגזרים מהנושא הזה, בשעה שאנו חושבים שהוא חשוב. לכן יצרנו את מועדון הסרט הטוב, והתחלנו לטפל בבעייה שהיא נושא הדיון שלנו.

לדעתנו, אינן בעייה של צפון ודרום, - לפחות לא מבחינה גיאוגרפית. אנחנו נתקלנו בכך שילדים מג'מוסין ומקירבת מקום החלו להפריע בלילות השבת. הם זרקו אנבים והפריעו ממש. כאשר הערכנו שהם בסדר-גודל של שנים-עשר גערים וזעירות, הזמנו אותם להכנס, בתנאי שיתנהגו כהלכה. הם זכנסו. אמרנו להם: "ברגע שתפריעו, גוציא אתכם". והם התנהגו יפה ולא היו בעייה.

איש לא חייב את התלמידים שלנו להופיע. יש לנו בבית-הספר 1300 תלמידים. האולם יכול לקלוט 300 - 250 תלמידים, ולכן אנחנו מכוונים כל ליל שבת לכמה אתרים. ואף-על-פי-כן אמרנו שצריך למצוא מרדוס-וירטדי של מיפגש עם הצוער הזה. הבעייה באה על פתרון, עד ששמע המסיבות שלנו קיבל צורה מסויימת בגלל הסיבה הפשוטה, שזוהי הפעולה המאורגנת היחידה בתל-אביב מטעם בית-הספר. שום בית-ספר אחר, עד לפני שנה וחצי, לא התמודד עם הנושא הזה. אנחנו היחידים שעשינו את הדבר הזה, וזו השנה השנייה-עשרה שאנו מטפלים בכך.

כדי לחיות את נושא בילוי הזמן של התלמידים, אנו עוזבים את כס ההנהלה ויושבים עם התלמידים ומשוחחים אתם. הגה תיאור של מסיבה בביתה של תלמידה שלנו הלומדת בכתה י"א. היתה מסיבה אצל בן בגילי בשדרות חן. היו תלמידים מהגמנסיה ומאליאנס, ובאו תלמידים מהכרם. התלמידים שלנו לא רצו לתת להם להכנס. בנינו שלנו סגרו את הדלת. הם שברו את המעלית". אז שואל: "כמה הם היו?" והם היו חמישה-ששה. הם אמרו: אנחנו בביא את כל התבר'ה. ואז התחילו לבוא באופנועים ואחרים היו המוניים. הם התחילו לזרוק אנבים. הזעקו את המשטרה, אך המשטרה לא הגיעה. מאוחר בלילה תזרו ההורים שלנו והם הזעיקו את המשטרה. אז הם ניסו לבוא מהצד האחורי של הבית. המשטרה תפסה אחד ואחר-כך שחררה אותו. "כאשר אנחנו עוזרים ברחוב, הם גטפלים אלינו ושואלים איפה יש מסיבה. וכך, כשהם רואים בבית אור ושומעים שירה, הם עולים וזכנסים". "איך זה זכנסים?" אז שואל. והתשובה: "איך זה זכנסים? אם אני מכיר מישהו, למשל למדתי בבית-הספר היסודי עם תלמיד זה וזה, אז איך הוא לא יתן לי להכנס אם אני הולך לשם?" והוא מביא אתו עוד חמישה-ששה תלמידים שלומדים אתו.

כך נוצרו תכורות של לאו-דווקא דרום-תל-אביב. אנחנו סובלים מתכורות של צפון-תל-אביב. יש חבורת ג'מוסין, חבורת סומל, הקסטל ודלל. אני רוצה להצביע על כך שאין למקד את הדיון ליפו או דרום-תל-אביב. אני חושב שיש איים בצפון. אחד העתונאים אמר שיש צפון ודרום ואי-אפשר לעבור את קו המשווה, אבל זה לא בדיוק כך. למשל, חבורת דלל (דלל הוא שם המנהיג שלהם). אני שואל תלמיד שלי: "מה אתה עושה בליל שבת?" והוא אומר: "אני עובר עם קבוצה שלי ברחוב

ד"ר כ. יוגב

ובכנס לכל מקום ששומע שירה ורואה אור". ואני שואל: "ואם לא יתנו לך להכנס?" הוא אומר: "בכנסים גם בכוח. אז אין לנו מה לעשות ביום ששי". אני אומר לו: "תשמע, באולם "צוותא" יש הרצאות". הוא אומר: "אנחנו לא רוצים הרצאות. מספיק יש לנו מתח כל השבוע!" אני אומר לו: "מה יהיה אם "הבימה" תציג בליל שבת?" הוא אומר: "אנחנו רוצים לרקוד, לפרוק את המתח, כי הלחץ הלימודי הוא גדול". ואותה צעירה הוסיפה: "לפעמים מופיעים למסיבות עשרות בחורים דבחרות וגונבים תקליטים. הם אינם כל-בן טובים ותמימים. ובכלל, בעצם אני רוצה לבחור את החברים שלי. איש לא יכול לחייב אותי להתחבר עם אחר, וזו זכותי להיות עם מי שאני רוצה."

אני שואל תלמיד שמכיר יפה חלק ניכר מהחברות האלה, והוא אומר לי: "ללכת מכות זה החיים שלהם. בלי מכות זה לא הולך אצלם". אני שואל אותו: "הם רבים אחד עם השני?" הוא אומר: "אוהו, לא מזמן קרה שחבורה שלחה שני נערים חלשים, כדי שהחבורה השניה תתגפל עליהם, ואז מתחילה התכתשות". (התכתשות זו מלה שלי).

איך המצב עכשיו?

א. כץ:

עם התערבות המשטרה נעשה קצת יותר שקט.

ד"ר כ. יוגב:

מה קרה באותו מקרה שהביא את הדיון לציבור? באותה מסיבת ליל שבת הופיעו למעלה מחמישים בני בוער על מוסטוסים ותבעו להכנס, ונתנו להם להכנס. אז המנהיג שלהם ניגש אל הפטפון ודרש לשים דווקא תקליט שהוא רצה בו. אז אמרו לו: "חכה". הוא אמר: "אצלי לא מחכים. אם לא תשים את הקסטה שאני רוצה, אז הראש שלך יהיה קסטה". ואז התחילו מכות. כאן היו תופעות מעניינות, ויש משפט על זה. התלמידים שלנו פחדו ללכת לזיתרי. אני ממש נפגעת ואמרתי לתלמיד אחד: "איפה חוש האזרחות שלך?" והוא ענה לי: "אדובי, אני לא אלך למשטרה כדי שהמשטרה תלך אחרי 24 שעות. אני לא מוכן ללכת להעיד". ואז הופיעו הורים ותבעו ליצור תגובות מחץ בגדיות. הרצון היה של המבוגרים, והם הביאו דוגמא מעיר שכנה. אני אמרתי בשום אופן לא. כינסנו בציגים של כל הכתות ואמרנו להם שאנחנו יוצאים מנקודת מבט ברורה שהמסיבות חייבות להימשך. אינני מפחד מכל הפרעות האלה, תהיינה כמה שתהיינה. המסיבות תימשכנה, ודרשנו מהתלמידים שיתוף-פעולה. קודם-כל אין זו חובה להופיע במסיבות ליל שבת. אני חייב לומר שיש כמה הורים שמפחדים לתת לילדיהם לבוא למסיבות אלה, וזו אחת הבעיות. ויש הורים שלא צותגים לילדיהם להעיד. אבל המסיבות נמשכות.

אינני מכיר כל-כך את חברי חבורות הרחוב

האלה, אבל אני יכול לתאר חלק מהם. יש לנו היום רפורמה בגמנסיה "הרצליה" ויש מיפגש, ואני חושב שבסיכום אישי אני יכול לומר שעד היום לא נכשלו, והמיפגש מבטיח טובות. כל אותן בעיות שפחדנו מהן, לא הופיעו. למשל, פחדנו מהנושא הזה, שבסוף השליש יהיו ציוניהם של כל אלה מדרום-תל-אביב בתחתית, ואלה של תלמידי צפון-תל-אביב יהיו לא בתחתית.

כמה תלמידים מדרום-תל-אביב לומדים בגמנסיה "הרצליה"?

ב. שחור:

יש לנו בערך 25% תלמידים מדרום-תל-אביב. כלומר, כמה שעיריית תל-אביב שולחת אלינו.

ד"ר כ. יוגב:

אנחנו ראינו את הדבר כאתגר שחובה להצליח

בו. אני חייב לציין, שלא תשנו עד היום בשום אנטאגוניזם בין קבוצות תלמידים מהצפון ומהדרום.

בנוגע לציונים - כיוון שחשבנו שזו בעייה,

קיימנו בעצין זה ישיבות רבות, ועשרה ימים לפני מתן ציוני השליש, ביקשנו מהמורים שמלמדים מקצועות שאין בהם הקבצה - כמו תנ"ך - שיתנו ציונים לבסיון. אמרנו למורים: אילו היית צריך היום לתת את הציון שיהיה ציון השליש, איך היית גותן אותו? לא אמרנו מדוע. הלכנו ונדקדקו, וראינו שזה לא נכון שציוניהם של התלמידים מצפון-תל-אביב טובים מאלה של תלמידי דרום-תל-אביב. יש לתלמידי דרום-תל-אביב ציונים בינוניים,

ד"ר כ. יוגב

ולחלק מתלמידי צפון תל-אביב ציונים במוכנים. גם בהקבצה יש לגו שלוש קבוצות, א' ב' ו-ג', שאנו קוראים להן קבוצות "תמר", "שקד" ו"רימון". יש לנו כחה איטית שאיננה מאוכלסת דווקא בתלמידים מדרום תל-אביב. זה לא בכרן, וזה מעודד.

אני חוזר להורים. כיצד אתם תוריהם של

תלמידי דרום תל-אביב. כמדומים לאחר פתיחת שנת הלימודים, והצענו להם שהנהלת גמבסיה "הרצליה" תבוא אליהם לדרום, כדי לשמוע מה יש להם לומר. לצערי, לא נמצא מקום, והם באו אלינו. נושא המיפגש היה - איזה טענות יש להם בגדגו, בגד הרפורמה, ומה הקשיים שיש להם. היו להם שלושה סוגי הערות: א) ההסעה מדרום תל-אביב. בינתיים בעייה זו נפתרה. ב) ארוחת-צהריים לתלמידים. ג) הם אמרו: "אנחנו בכלל לא רגילים לכך ששואלים אותנו איזה תלונות יש לנו בגד בית-הספר. תמיד אומרים לנו שיש תלונות אלינו." שמנו לב באותה הזדמנות לכמה דברים שלא היינו רגילים להם. העברנו פתח בין ההורים, לחתימה, כדי לדעת מי הופיע ומי לא. ואז ראינו שהפתק הועבר מבלי שכולם חתמו עליו. ראינו שחלק גדול מההורים איננו יודע לכתוב.

יש לכך גם סיבה אחרת, שמוטב לא לחתום על ביירות, וזה מביע חזק מאד.

א. רזיאל-נאור:

במקרה זה לא זו הייתה הסיבה.

ד"ר כ. יוגב:

במיפגש הזה אני צריך לומר שהרגשנו הערכה

של ההורים לעצם הפעולה, לעצם המיפגש של התלמידים. בסיים הפגשה. ביקשנו אותם לא להסס לפנות אלינו בכל בעייה שיש להם.

אינני ממנהר להסיק מסקנות, אבל אני יכול

לומר שלפחות עד עכשיו לא נכשלנו. לא צצו בעיות, ואינני רואה שהן מופיעות. אינני יודע מה יהיה בסוף השנה כשהתלמידים יגיעו לכחה ס'.

אני סבור שכמחנך עלי להיות אופטימי.

אני חושב שמחנך לא אופטימי אינו יכול לחנך. ברור לי שבעיית המתחים קיימת ואין לה פתרון, וזה מצב מאיים. אבל יש צורך בפעולה מהירה, מפני שהולכת ונוצרת התמרמרות של מה שנקרא "הנוער של צפון תל-אביב". הנוער מפחד. הוא מפחד בייחוד מהעתיד. שאלתי אותם: "נציח שכל בתי-הספר יפתחו מועדונים כמו שאנחנו פתחנו. מה תהיה הנעייה? האם זה יקל?" כי אני חושב שאם היו יותר מועדונים, הנעייה הייתה יותר קלה. הם מבקשים קודם-כל בילוי. אז מצד אחד אמרו שזה יהיה טוב, ומצד שני תיארנו מצב אחר. הם סיפרו לי שיש מקום שנקרא "מיני קלב", שלא שייך לבית-ספר. הם אומרים שהם לא יכולים יותר להופיע שם. זה מועדון לבילוי לבני נוער. שאלתי: "מדוע אינך יכול ללכת לשם?" והוא אומר: "מדוע? הכרם משתלט. וכיוון שהכרם משתלט, אנחנו מפתחים ללכת. חבר שלי שהלך לשם, שאלו אותו: כמה עולה? והוא ענה: עשר לירות. דרשו ממנו את עשר הלירות שהיו לו; ואם הוא לא הסכים, הרביצו לו מכות ולקחו ממנו את הכסף".

יש מועדון נוער ברחוב בכורי העתים,

שנדמה לי שהיה סגור תקופה מסויימת, והיום הוא פתוח. אמרו לי בערים שהם לא יכולים להכנס לשם. הייתה במקום התפרעות ואפילו מעשה אונס בקירנת מקום (אני לא בדקתי אם זה נכון).

מה אפשר לעשות? אינני יודע אם זה סביר

מנחינה מעשית להוציא את כל בני הנוער מהבתים. זה בלתי-אפשרי. אני חושב שיום לימודים ארוך בשכונות מסויימות עשוי לקדם מנחינה לימודית. אני מוכרח לומר שבחלק ב' של יום הלימודים שלנו, הצלחנו לעצין את התלמידים שלנו. ביקשנו תלמידים לבוא, לקחת תלמידים יותר מלשים ולסייע להם. מטבע הדברים הוא שתלמידים אינם יכולים להתמיד בפעולה מסויימת, אבל אני רואה את זה כגורם שעשוי לתרום. כי אל גשכח שיש בתיים שאינם יכולים לעצור להתקדמותו של התלמיד. ג) אני חושב שהפעלת הרפורמה בתל-אביב בקצב יותר מהיר עשוי לעזור. אבל צריך להשתדל למנוע את הפיגור של שנתיים, על-ידי הפעלת חלק ב' של יום הלימודים. אני חושב שיש להתכוון היטב בקשר לנוער שיגמור אצלנו בחטיבות האחרות, לקראת סגור

לחלק מהתלמידים לא יהיה לאן ללכת, כי בתי-הספר המקצועיים הם היום יותר סלקטיביים מבתי-הספר העיוניים. מה יהיה אתם? זריקתם לרחוב פירושה החרפת הבעייה. אני חושב שצד מסדר החינוך להיערך לקראת בעייה זו. אני חושב שיש לפתור מועדונים בכל ימי השבוע, ושלא ישמשו רק לבילוי זמן, אלא שיהיו בהם חוגים שלגים, כגון: אלקטרוניקה, מחבת, עץ, וגם בידור. אני יודע שהתנהל ששא-ומתן עם ההסתדרות בענין זה, והיה לי לא נוח לשמוע שההסתדרות בסוגה מכך. אני חושב שאפשר להרחיב את הפעולה, ובחינוך המשלים בבתי-הספר הקיימים לצרף קבוצה של בני נוער שאינם לומדים אצלנו. יש בגמנסיה "הרצליה" חוג לאלקטרוניקה שלומדים בו 12 תלמידים. אני מוכן לבסות ולצרף לחוג זה בני נוער לא מהגמנסיה, אשר רוצים להשתתף בחינוך המשלים. בכלל אני חושב שצריך לאמץ את הדעה שבת-הספר על בגיניהם - שתושקע בהם הון תועפות, והם תפוסים רק משעה שמוגה עד אחת ותצי - חייבים להיהפך למרכזים קהילתיים. ואם אצלנו בגמנסיה "הרצליה", אמנם מסיבות פרוזאיות, הבגין שוקק עד עשר בלילה, אינני יודע מדוע בבנינים אחרים זה לא יכול להיות כך. מדוע אי-אפשר שיהיה מדריך במקומות שהנערים פורצים אליהם?

גדג"ע... יש פעולות בדג"ע ששייכות לפוקוד הגדג"ע, וגדג"ע ששייך למשרד החינוך. בדמה לי שיש תעלה ביניהם, אם לא תהום. אני חושב למשל, שהנושא של שירות לאומי, שבני נוער יעסקו בבני נוער - זאת המשמעות הגדולה ביותר של הדין. מושג שירות לאומי - נוער לנוער. מדוע בני הנוער לא ילכו לשירות לאומי? הם הלכו לעזור בבתי-חולים ועוד. אני חושב שעליהם ללכת גם לפרברים, אם כי לא יפתרו בכך את כל הבעיות.

הטיפול הגיטמן לקבוצות הרחוב איננו מספיק, והמשטרה גם היא לא תפתור את הבעייה; לפחות לא את הבעייה הזאת. אבל עצם התנועה שהמשטרה במצאת בסביבה, היא גורם משקיים. ואם יודעים ונוצר הרושם שהמשטרה לא תופיע, אז זה מתיר הכל. ונקודה אחרונה - לא לתת לנושא לרדת מעל סדר היום.

צדמה לי שהדרכים שציינת לא תפתורנה את הבעיות לעומק, כפי שביססו לספל כאן בנושא, אבל הן לפחות תמציגנה את המתחים המביאים לידי אלימות.

הינו"ר א. רימלט: אני מודה מאד לאורחינו. הישיבה בעולה.

